

LANDSHAFT ARXITEKTURASI OBYEKTLARINI LOYIHALASH

Maftuna Nematullayeva

*Samarqand Davlat Arxitektura-
qurulish universiteti talabasi*

Maxmatqulov Ilhom

*Madaniy meros kafedrasini mudiri,
Dotsent*

Annotatsiya: *Shaharlarda, qishloq aholi punktlarida, turar-joylararo hududlarda landshaft dizayni ob'ektlari yashil maydonlar, o'rmon va qishloq xo'jaligi erlari, sanoat hududlari, muhofaza etiladigan tabiiy hududlardir. Tabiiy va obodonlashtirilgan hududlarni turli maqsadlarda joylashtirish tabiiy sharoit va rejalashtirish omillari majmuasiga bog'liq.*

Kalit so'zlar: *landshaftlar, relief, meliorativ, aeratsiya, yashil makon, yer qoplamlar, obyekt, loyiha*

Hududning arxitektura-landshaftni tashkil etish dasturini belgilovchi shart-sharoitlar va omillar. Hududning arxitektura-landshaftni tashkil etish dasturini belgilashda talablar va omillar majmuasi hisobga olinadi. Ijtimoiy-demografik sharoitlar aholining soni, tarkibi va yoshi, mehnat va dam olish tartibi, farovonlik darajasi, milliy an'analardir. Shaharsozlik omillari - shaharning xususiyatlari va uning kattaligi, tumanning shahar tarkibidagi o'rni; obodonlashtirilgan, tabiiy va qishloq xo'jaligi zonalarining tarixan shakllangan tizimi; hudud yoki kvartalning mavjud faoliyati; relyef va er osti makonidan foydalanish imkoniyati; mavjud yashil maydonlar, muhandislik tayyorlash va ko'kalamzorlashtirish. Hududning tabiiy xususiyatlari: hududning iqlim sharoiti, mikroiklimning mahalliy xususiyatlari, relyefi, tuproqlari, mavjud o'simlik va suv havzalari. Sanitariya-gigiyena sharoitlari va talablari: havoning ifloslanish manbalari va darajasi, shovqin manbalari; qulay tabiiy komponentlar - suv omborlari, yashil hududlar; hududning insolyatsiyasi va aeratsiyasi.

Ekologik talablar: noyob va tipik landshaftlarni saqlash, tabiiy hududlar muvozanatini saqlash, yer usti oqimlarini tozalash, shahar atrofi landshaftlarini shaharning salbiy ta'siridan himoya qilish, suv omborlari qirg'oqlarini, jarliklar yonbag'irlarini va ko'chki zonalarini mustahkamlash, meliorativ holatini yaxshilash. buzilgan hududlarni, jamoat va muhofaza etiladigan hududlarni oqilona tashkil etish. Landshaftni idrok etishning estetik talablari va shartlari: idrok etish nuqtalari va panoramalari, proyeksiya qilinayotgan parchalarning umumiy kompozitsiyadagi o'rni, urg'u, dominant, fon; relyefning plastikligi, ko'chatlarning tabiati va rangi; tomlar, balkonlar, avtomobil yo'llari va piyodalar yo'llaridan idrok etish.

Shahar yashil maydonlarining asosiy vazifalari mavjud: aholining dam olishini ta'minlash, atrof-muhitning sanitariya-gigiyena holatini yaxshilash, atrof-muhitni estetik jihatdan yaxshilash. Landshaft dizayni ob'ektlarining toifalari. Barcha shahar landshaft dizayni ob'ektlari, ularning funktsional maqsadi, hajmi, shahar yoki shahar atrofi hududida joylashganligiga qarab, turli toifalarga bo'linadi. Har qanday toifadagi obodonlashtirish ob'ekti odatda bir nechta funktsiyalarni bajaradi. Masalan, asosiy funktsiya hududni rayonlashtirishni, yo'l va piyodalar tarmog'ining marshrutining xarakterini va inshootlarni joylashtirishni, ko'chatlar dizayni va assortimentini belgilaydi.

Shahardagi joylashuvi bo'yicha shahar ichidagi va shahar atrofi ob'ektlari ajralib turadi. Shahar ichidagi ko'chatlar bino ichida joylashgan bo'lib, fuqarolarning dam olishi va mehnat qilishi uchun qulay sharoit yaratishga mo'ljallangan. Shaharni istiqbolli rivojlantirishni hisobga olgan holda tashkil etilayotgan shahar atrofi zonasi hududida aniq iqtisodiy ob'ektlar - qabristonlar, ko'chatxonalar, gulzorlar uchun uchastkalar ajratilgan. O'rmon zonasining yirik shaharlari atrofida sanitariya-gigiyena va mikroiklim sharoitlarini yaxshilaydigan

va aholining dam olishi uchun foydalaniladigan o'rmon bog'ining himoya kamari saqlanib qolgan.

Ishtirok etish bo'yicha umumiy foydalanishdagi, cheklangan foydalanishdagi va maxsus maqsadlardagi ob'ektlar ajratiladi. Ko'p funksiyali va ixtisoslashtirilgan bog'lar, bolalar va sport bog'lari, aholi turar-joylari bog'lari, maydonlar va xiyobonlar, umumshahar ma'muriy va savdo markazlaridagi yashil hududlar, o'rmon bog'lari, dam olish maskanlari umumiy foydalanishdagi obodonlashtirish obyektlaridir. Cheklangan foydalanish ob'ektlari - turar-joy massivlarida ko'chatlar ekish, bolalar va ta'lim muassasalari, sport va madaniy-ma'rifiy muassasalar, sog'liqni saqlash muassasalari va jamoat, ilmiy-tadqiqot muassasalari va sanoat korxonalarini hududlarini ko'kalamzorlashtirish.

Shaharning tabiiy majmuasi haqida tushuncha. Shaharni ko'kalamzorlashtirish tizimi - yashil maydonlar to'plami. Barcha toifadagi plantatsiyalar ideal holda yagona tizimni tashkil qilish kerak, unda bir-biriga bog'langan va quruq tabiiy landshaftlar bilan "yashil yo'laklar" bilan bog'langan. 20-asrda shaharsozlikning asosi bo'lgan bu talab hozirda faqat alohida kichik, o'rta va yirik shaharlarda kuzatilmogda. 20-asrning oxiriga kelib eng katta shaharlar va metropoliyalarda. tizimning aloqasi'qoladi, yashil maydon va tabiiy xavfsizlik bilan turadi va hududda qisqaradi. Shahar markazi zichmogda, obodonlashtirilgan hovli va maydonlar maydoni qisqariladi. Ayni paytda megapolislar va yirik shaharlar uchun shaharning yashil hududlari tizimining an'anaviy kontseptsiyasiga qo'shimcha ravishda yashil, tabiiy, aralash kelib chiqishi va qo'riqxonalar hududlarini o'z ichiga olgan shaharning tabiiy majmuasi tushunchasi joriy etilgan.

Yashil maydonlar - sun'iy shakllangan tuproqli, yer qoplami va ko'chatlari bo'lgan maydonlar. Yashil hududlar kelib chiqishi bo'yicha sun'iy landshaftlar bo'lib, intensiv parvarish va parvarish talab qiladi. Yashil hududlarga bog'lar, bog'lar, maydonlar, xiyobonlar, aholi punktlari ko'chatlari va boshqalar kiradi.

Tabiiy hududlar - bu shakllangan o'simliklar jamoalari tabiiy kelib chiqishi yoki tabiiy turiga qarab rivojlanadigan hududlardir, chunki ko'chatlar uzoq vaqt davomida o'tkazilmagan va jamoa ichida tabiiy shartli munosabatlar shakllana olgan. Tabiiy hududlarda tuproqlarning tabiiy tuzilishi, ekologik muvozanat, o'z-o'zini yangilash qobiliyati saqlanib qoladi. Moskvada bular shahar o'rmonlari va kichik daryolar vodiylari, o'tloq va botqoq hududlarini o'z ichiga oladi. Ushbu hududlar tabiiy muvozanat sharoitlarini saqlashni talab qiladi: dam olishni cheklash, er usti oqimlarining hajmini saqlash, daraxtlar va butalarning tarkibi va zichligini saqlash va boshqalar.

Aralash kelib chiqishi hududlariga tabiiy o'simliklar jamoalari va 35-40 yoshdan oshgan ko'chatlar kiradi. Ulardagi ekish ma'lum bir rejalashtirilgan tuzilishga ega. Hudud ma'lum bir loyiha bo'yicha obodonlashtirildi va obodonlashtirildi, ammo vaqt o'tishi bilan u o'z-o'zidan rivojlana boshladi: ochiq maydonlar va plantatsiyalar o'sadigan maydonlarning haddan tashqari ko'payishi, suv omborlarining loyqalanishi, yo'l va yo'l tarmog'ining buzilishi sodir bo'ldi. Moskvadagi bunday hududlarga o'rmon maydonlari va qo'shni parklar tizimlari, shu jumladan mulklar bilan saqlanib qolgan "yashil takozlar" kiradi. Qo'riqxonalar hududlari - bu hozirgi vaqtda shahar uchun asosiy bo'lmagan sanoat va kommunal saqlash korxonalaridan egallab olingan yoki buzilgan va buziladigan tabiiy landshaftlar. Qo'riqxonalar hududlari ko'pincha aholi dam olish joylari sifatida rekonstruksiya, meliorativ yoki ekologik rehabilitatsiya qilinishi kerak. Bularga transport yo'llari bo'ylab joylashgan hududlar, aholi zich joylashgan hududlardagi kichik daryolarning tekisliklari, dastlabki foydalanishni yo'qotgan qishloq xo'jaligi hududlari kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Shodievich, S. H., & Roziqovna, R. M. (2023). OLIY O 'QUV YURTLARIDA MASHG 'ULOTLAR SIFATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ILMIY MAQOLALARNING O 'RNI. PEDAGOGS jurnali, 25(1), 52-55.
2. Shodievich, S. H., Roziqovna, R. M., & Hamzaevich, S. J. (2023). BUGUNGI KUN KITOBLARI QANDAY BO 'LISHI KERAK. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(1), 19-24.
3. Musayeva, S., Usmanov, S., & Ruzikhulova, N. (2022). IMPROVING THE MECHANISM FOR STIMULATING PARTICIPANTS IN THE DISTRIBUTION OF PRODUCTS. Science and innovation, 1(A6), 424-429.
4. Norov, I. (2020). THE IMPORTANCE OF THE PISA PROGRAM IN THE PRIMARY GRADES. INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION.